دەقێ جارِ نامەێ گەردونی مافێ مرۆڤ

جارنامەی گەردوونی مافی مرۆڤ لە ١٠ی دیسەمبری ساڵی ١٩٤٨ لە کۆبوونەوەی گشتی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکاندا پەسند کرا.پاش بە پەسندگەیشتنی ئەم جارنامەیە، رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان داوای لە ئەندامەکانی خۆی کرد کە ئەم جارنامەیە بە شێوەی گشتی بڵاوبکەنەوە " هەتا لە قوتابخانە و ناوەندەکانی فێرکردن و بارهێناندا بڵاو بکرێتەوە و بخوێندرێت". لەبەر گرینگی ئەم جارنامەیە و هەروەها فەرامۆشکرانی لە لایەن دەسەڵاتە سەردەستەکانی کوردستان بە پێویستم زانی بە کوردی ئەم جارنامەیە بکەوێتەوە بەر چاوی خوێنەرانی کورد..

عومەر عینایەتی
پێشەکیی

لەو رووەوە کە ناسینی کەرامەتی زاتیی هەموو ئەندامانی بنەماڵەی مروڤ و مافی یەکسان کە بۆ کەسێکی دیکە ناگوازرێتەوە و بنچینەی ئازادی و عەداڵەت و ئاشتی لە جیهان دادەڕێژێت، لەو سەرەوە کە دەرەنجامی نەناسین و سووککردنی مافەکانی مرۆڤ دەبێتە هۆی توندوتیژیی نامرۆڤیی، کە رۆحی مرۆڤی تووشی سەرکەشیی کردووە و بەدیهاتنی دنیایەک کە تێیدا مرۆڤەکان بتوانن بە ئازادی بیروڕای خۆیان دەرببڕن و نەترسێن، وەک بەرزترین ئاواتەکانی مرۆڤ راگەیاندراوە. لەو رووەوە کە دەبێ لە بنەڕەتدا مافە مرۆڤییەکان دەبێ بە بەڕێوەچوونی یاسا پشتگریی بکرێن هەتا مرۆڤ وەکو دوایین رێچارە ناچار نەبێ بە دژی ستەم و گوشار شۆڕش بکا. لەو رووەوە کە پێویستە پەرە بە پەیوەندیی دۆستانەی نێودەوڵەتیی بدرێ، لەو سەرەوە کە گەلانی نەتەوەیەکگرتووەکان بۆ جارێکی دیکە لە جاڕنامەکەدا بڕوای خۆیان بە مافە بنەڕەتییەکانی مرۆڤ و ئاست و بایەخی تاکی مرۆڤی و یەکسانیی مافەکانی ژن و پیاو دووبارە کردۆتەوە و سوورن کە یارمەتی گەشەی کۆمەڵایەتی بدەن و لە ژینگەیەکی ئازاددا بارودۆخی ژیانێکی باشتر مسۆگەر بکەن، لەو رووەوە کە دەوڵەتانی ئەندام یەکیان گرتووە کە رێزگرتنی جیهانی و وەبەرچاوگرتنی راستەقینەی مافەکانی مرۆڤ و ئازادییە بنچینەییەکان بە هاوکاریی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دابین بکەن، لەو سەرەوە کە لێک تێگەیشتنی هاوبەش سەبارەت بە ماف و ئازادییەکان بۆ بەڕێوەچوونی سەرلەبەری ئەم بەڵێنە بەتەواوی گرینگە، دانیشتنی گشتیی، ئەم جاڕنامە گەردونییەی مافی مرۆڤی بە ئاڕمانجی هاوبەش بۆ هەموو گەل و نەتەوەکان دەزانێ هەتا بە گشتی و هەموو بەشەکانی کۆمەڵگا ئەم جاڕنەمەیان لە رۆژەڤ دا هەبێ و هەوڵ بدەن کە بە هۆی فێربوون و بارهاتن رێزی ئەم ماف و ئازادییانە مسۆگەر بێت و بە وەربەرچاوگرتنی رێوشوێنی نەتەوەیی و نێودەوڵەتی، بناسرێت و بەشێوەی راستەقینە و حاشاهەڵنەگرییان چ لە نێوان نەتەوەکانی ئەندام و چ لە نێوان گەلانی نێو سنووری وڵاتاندا بەڕێوەبچێت.

پیکهاتەیی گشتی

ئەم

جارنامەی گەردونی مافی مروڤ

لە هیواکانی هاوبەش تەواوی گەڵ و نەتەوەکان رادەگەیندریت تاوکو هەمو خەلک و ریکخراوەکانی کومەلگا ئەم جارنامەیە لە بەر چاو بگرن و هەوڵ بدەن بە هاریکاری ریکخراوی وزارەتی پەروەردە ، لە بەر چاو گرتنی ئەم ماف و ئازادیانە پەرەی پی بدریت بە ریوشوینی گونجاوی نەتەویئی وە نیونەتەوئی ، پیناسەی وەگەرخستنی گونجاو بەگشتی لە دونیادا و کاریگەری ئەمانە چ لە نیوان کومەلگەی ولآتانی ئەندام وە چ ئەو ناوچە نتنیکە کانی کە لە ناو سنورکانیان دان ، دابین بکریت

، خالی - ١

هەموو مروڤیک بە ئازادی لەدایک دەبێ و کەرامەت و مافی یەکسانیان هەیە ، هەموویان خاوەنی ئەقڵ و ویژدانن و دەبی لەگەڵ یەکدا هەڵسوکەوتی برایانەیان هەبێ.

، خالی - ٢

ئەم ئازادی و مافانەی کە لە جاڕنامەکدا ئاماژەیان پێکراوە هەموو مرۆڤێک بە شێوەی یەکسان و بە بێ هیچ چەشنە جیاوازییەک دەگرێتەوە واتە نیژاد ، رەنگ ، رەگەز ، زمان ، ئائین ، بیروڕای رامیاری و یان هەر باوەریکی دیکە ی، هەروها رەچەڵەک، بارودۆخی کومەلاتی ، سەروەت وە سامان ، لە دایک بون و هەر شیواز یا بارودوخیکی دیکە . هەروەها هیچ هەڵاواردنێک لە سەر بنمای رامیاری ، ئیداری یان نێودەوڵەتیی وڵاتێک یان نیشتیمانێک هەبێ کە کەس هاوڵاتیی ئەو شوێنە بێ. جا ئەم ولاتە یان ناوچەیە سەربەخو بیت ، یان داگیرکراو یان دەسەڵاتیکی سنورداری هەبێت.

، خالی - ٣

هەموو کەس مافی هەیە ژیان و ئازادی و ئاسایشیی شەخسی هەبێ.

، خالی - ٤

هیچ کەسیک ناتوانێ کەسێک بەکویلە بهێلێتەوە و کڕین و فرۆشتنی کۆیلە بە هەموو شێوەیەک قەدەغەیە.

، خالی - ٥

هیچ کەسیک نابی ئەشکەنجە بکریت یان بە شێوەی زاڵمانە سزا بدرێت یان رووبەڕووی هەڵسوکەوتی دژە مرۆڤی بێتەوە یان بچەوسێندرێتەوە.

، خالی - ٦

هەموو کەس مافی ئەوەی هەیە کە کەسایەتی حقوقی خوی لە هەمو شوینیک وەکو مرۆڤ بە فەرمی بناسرێت.

، خالی - ٧

هەمو کەسیک لە بەرامبەر یاسادا یەکسانن و مافیان هەیە بە بی هیچ جیاوازی و هەلاواردنیک یاسا پشتیوانیان لێ بکا ،هەمو مافی هەیە لە بەرامبەر هەر چەشنە هەلاواردن یان جیاوازیەک کە دژ بەم جارنامەیە بیت و دژ بە هەرچەشنە هاندانێک کە هەلاواردنێکی لەم شێوەیە بەدیبێنێ ، لە یاسا سود وەربگرێت.

، خالی - ٨

لە بەرامبەر هەر کردەوەیەک کە مافە بنەرەتییەکانی تاک پێشێل بکا – و ئەو مافانە بە هۆی یاسای بنچینەیی یان یاسایەکی دیکە بۆ تاک ناسرا بێت، مافی ئەوەی هەیە لە دادگای باڵای نەتەوەیی پێداچوونەوەی بۆ بکرێ.

، خالی - ٩

هیچ کەس نابی سەرەرویانە دەستبەسەر، زیندانی یان شاربەدەر بکریت.

، خالی - ١٠

هەموو کەسیک بە بێ جیاوازی مافی ئەوەی هەیە کە سکاڵای خوی لە دادگایەکی سەربەخۆ و بی لایەن ، بە ئاشکرا کارەکانی بو بەریوە ببەن. دادگایەکی ئاوا لەبارەی ماف و ئەرکەکان یان هەر تاوتۆمەتێکی کە خرابێتە پاڵی ،دەبی بریاری لەسەر بدات ،

، خالی - ١١

١) هەر کەسیک تاوانی خرابێتەپاڵ ، هەتا ئەوکاتە بێتاوانە کە لە دادگایەکی گشتیدا کە هەموو گەرەنتییەک بۆ بەرگریکردنی بۆ دابین دەکرێ و تاوانباربونی بە شیوەی یاسایی پشتراست دەبێتەوە.

٢) هیچ کەس بۆ ئەنجامدان یان ئەنجامنەدانی کردەوەیەک لە کاتی روودانی کردەوەکە ، بە پێی مافی نەتەوەیی یان نێودەوڵەتی بە تاوان دانەنراوە تاوانبار لەقەڵەم نادرێ، بەم هۆیە هیچ سزایەک لەوە قورستر کە لە کاتی روودانی تاوانەکە دەسەپێندرێت رووبەرووی کەس نابێتەوە.

، خالی - ١٢

هیچ کەس نابێ لە ژیانی تایبەتی ، کارو باری کومەلایەتی ، شوینی ژیان وپیوەندیەکانیدا سەرەرۆیانە لێپرسینەوەی لێبکرێت و هێرش بکرێتە سەر شەرەفەت و کەسایەتی و ناوو ناوبانگی ، هەموو کەس مافی ئەوەی هەیە کە لە بەرامبەر ئەمچەشنە لێپرسینەوە و هێرشکردنانەدا یاسا پشتیوانی لێبکا.

، خالی - ١٣

١) هەموو کەسیک مافی ئەوەی هەیە لە هەموو ولاتیکدا بە ئازادانە هاتوچو بکات و شوینی ژیانی خۆی هەڵبژێرێت.

٢) هەمووکەسیک مافی ئەوەی هەیە هەر ولاتیک ، یەک لەوان ولاتی خوی بەجی بیلێت یان بگەرێتەوە بو ولاتی خوی. .

، خالی - ١٤

١) هەموو کەس مافی ئەوەی هەیە کە لەبەرامبەر راوەدوونان، ئەشکەنجە و ئازار، پەنایەک بدۆزێتەوە و لە وڵاتانی دیکە ببێتە پەنابەر.

٢) ئەگەر راوەدوونان بەهۆی تاوانی گشتی و نا سیاسی ورەفتاری دژ بە بنەما و مەبەستەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان بێ ، ناتوانریت سوود لەم مافە وەربگیرێت.

، خالی - ١٥

هەر کەس مافی تایبەتی هاولاتی بونی هەیە،

هیچ کەسیک نابیت سەرە رویانە لە هاولاتی بونی خوی، یان لە گورینی مافی هاولاتی بون بی بەش بکریت ،

، خالی - ١٦

١) هەموو ژن و پیاوێکی پێگەیشتوو مافیان هەیە بە بی هیچ سنورێک لە رووی نیژاد ، نەتەوە ، یان ئایینەوە پیکەوە ژیانی هاوبەشی پیک بینن. و لە کاتی جیابوونەوەشیان ژن و میرد لە هەموو کارەبارەکانی پەیوەندیدار بە زەواج مافی هاو یەکسانیان هەیە

.

٢) پێکەوەنانی ژیانی هاوبەشی دەبی لە سەر رزامەندی و ئازادی تەواوی ژن و پیاو بیت .

٣) بنەماله کۆڵەکەی سروشتی و بنچینەی کومەلگایە و دەبی مافی ئەوەی هەبێ سود لە پشتیوانیی کومەلگا ودەولەت وەربگرێ.

خالی - ١٧

١) هەموو کەسیک بە تەنیا، یان بە هاوبەشیی مافی بەخاونبوون هەیە.

٢) هیچ کەس نابێ سەرەرویانە لە مافی خاوەندرایی بی بەش بکریت.

، خالی - ١٨

هەموو کەسیک مافی هەیە بە ئازادی سود لە بیرو ویژدان و ئایین وەرگریت. ئەم مافە گورینی ئازادانەی دین یان بیر و بروا وەخۆدەگرێت. هەروەها پەروەردەی ئایینی و بەریوەبردنی مەراسیمی ئایینی دەگرێتەوە. هەموو کەسێک بەتەنیا یان بە کۆمەڵ بەشێوەی تایبەتی یان بە هابەشی گشتی دەتوانێ ئەو مافەی هەبێ.

، خالی - ١٩

هەموو کەسێک مافی هەیە بە ئازادی بیر و رای خۆی دەربڕێت. ئەم مافە ئاماژە بەوە دەکا کە هەموو کەسێک بە بێ ترس و دڵەراوکێ بڕوای تایبەت بە خۆی هەبێت و لە بەدەستهینانی زانیاریی و بیرو را و بڵاوکردنەوەیان بەئازادی دەستی بە ئامرازەکانی پێویست رابگات.

، خالی - ٢٠

١) هەموو کەسێک مافی ئەوەی هەیە بە ئازادیی کۆڕ و کۆمەڵ و گرووپی ئاشتیخواز پێک بهێنێت.

٢) کەس ناتوانێ کەسێک ناچار بکا لە کۆڕ و کۆبوونەوەدا بەشداری بکا.

، خالی - ٢١

١) هەموو کەسیک مافی ئەوەی هەیە کە لە کارو باری بەریوە بەرایەتی گشتی ولاتی خۆی ، بەشیوەی راستەو خو یان لە رێگەی هەلبژاردەنی نوینەرانێک کە ئازادانە هەلبژێردراون بەشداری بکات.

٢) هەموو کەسیک مافی هەیە بە یەکسانیی هەلومەرجەکان، کاروباری گشتیی وڵاتی هەبێ.

٣) ئیرادەی گەڵ ،بنچینە و سەرچاوەی دەسەلاتی حکومەتە. ئەم ئیرادەیە دەبی بە شێوەی هەلبژاردن بیتە ئاراوە کە کە بە پێی راستگۆیی و بەشیوەی دەورەئی پیک بیت.هەلبژاردن دەبی گشتی و بە تەبایی بێت وبە دەنگی نەهینی یان هاوشیوەکانی بەریوە بچیت کە ئازادی دەنگدانی تیدا مسۆگەر بوویێت.

، خالی - ٢٢

هەموو کەسیک وەکو ئەندامی کومەلگا مافی ئاسایشی کومەلایەتی هەیە و ریگەی پیدراوە بە پشتیوانی گشتی و هاوکاری نیودەولەتی ، مافی ئابوری ، کومەلایەتی کولتووریی خۆی بە وەبەرچاوگرتنی پێکهاتە و سەرچاوەکانی هەر وڵاتێک کە پیویستیی پلە و پێگەیشتنیی ئازادانەی کەسایەتیی ئەوە بەدەست بێنێ.

، خالی - ٢٣

١) هەموو کەسیک مافی کار کردنی هەیە، بە ئازادی کاری خۆی دەستنیشان بکا ، هەلومەرجی بەدوور لە غەدر و ئەرخەیان بەخش بۆخۆی بخوازێ و لە کاتی بێکاربوونیدا پشتیوانیان لێبکرێت.

٢) هەمو کەس مافی ئەوەی هەیە کە بەبی هیچ جیاوازیەک ، لە بەرامبەر کارکردنی یەکساندا ، موچەی یەکسان وربگرێت.

٣) هەر کەسێک کە کار دەکات موچە و حەقدەستی گونجاو و ئەرخەیانبەخش وەر بگریت کە ژیانی خۆی و بنەمالەکەی لە ئاستی ئینسانیدا بەرێوە ببات و لە کاتی پیویستدا بە یارمەتی کەرستەکانی پشتیوانیی کۆمەڵایەتی، باشتری بکا.

٤) هەموو کەس مافی ئەوەی هەیە بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەکانی خۆی لەگەل کەسانی دیکەدا یەکێتی دروست بکات و بەشداری یەکێتییەکان بێت.

، خالی – ٢٤

هەموو کەسیک مافی حەسانەوە و پشوو و سەیرانی هەیە و بە تایبەت دەبی لە سنوردار بوونی گونجاوی سەعاتی کار و مەرەخەسی و پشووەکان بەشێوەی دەورەیی موچەی پێبدرێ.

، خالی- ٢٥

١) هەموو کەسیک مافی ئەوەی هەیە کە ژیانیکی گونجاوی بو دابین کردنی سلامەتی و خۆشگوزەرانی و خۆی و بنەماڵەکەی هەبێ، بە تایبەتی لە رووی خواردەمەنی ، جلو بەرگ ، خانو ، چاودیری پزیشکی و خزمەت گوزاریەکانی تایبەتی کومەلگاوە. هەروەها مافی هەیە کە لە کاتی بی کاری ، نەخوشی ، کەم ئەندامبوون ، بیوە (ژن یان پیاو) ، پەکەوتە یان لە تەواوی بوارەکانی دیکەی ژیان کە بەهوکاری بەدەر لە توانای خۆی نەتوانێ بژیوی خۆی دابین بکا لە بیمەی کۆمەڵەیەتی سود وەربگرێ.

٢) دایکان و منداڵان مافیان هەیە کە لە یارمەتی و چاوەدێریی تایبەت سوود وەربگرن. هەموو منداڵان ، چ ئەوانەی سەمەرەی زەواج بن یان بەبی زەواج دینە دونیا ، مافیان هەیە لە پشتیوانی کۆمەڵاتیی یەکسان سود وەر بگرن.

، خالی - ٢٦

١) هەموو کەسیک مافی هەیە لە دامو دەزگای پەروەردە سود وەر بگریت. خویندن و پەروەردە ، لانی کەم خویندنی سەرەتایی و خویندنی و سەرەتاییدەبێ خۆڕایی بێت. خویندنی سەرەتایی ئەرکی سەرەکیە، پەروەردەی تکنیکی وە پیشەیی دەبی ببیتە گشتی ، بەدەستهینانی خویندنی بالا دەبی بە یەکسانیەکی تەواو بو هەمو کەس دابین بکریت هەتا هەر کەسیک بتوانیت بە پی توانای خۆی سودی لێوەر بگریت.

٢) ئامانجی خویندن و پەروەردە دەبی گەشەکردنی هەمولایەنی کە سایەتی مروڤ و باشتر وەبەرچاوگرتنی مافی مروڤ و ئازادییە بنچینەییەکان بیت . خویندن و پەروەردە دەبی بو پەرەپیدانی لیک تیگەشتن و یەکتر قەبول کردن و دوستایەتی لە نیوان تەواوی نەتەوەکان وە گروپە نیژادی یان ئایینیەکان یارمەتیدەر بێت و هەر وە ها پەرە بدات بە چالاکییە نێودەوڵەتییەکان بۆ پارستنی ئاشتی.

٣) باوک و دایک لە دەست نیشان کردنی چونیەتی خویندن وە پەروەردە بو منداڵانی خویان لە هەموو کەس لەپێشترن.

، خالی - ٢٧

١) هەمووکەسیک مافی هەیە ئازادانە لە ژیانی کولتووری وکومەلایەتی بەشی هەبیت بەشدار بێت و لە هونەرەکان و بە تایبەت لە پێشکەوتنی زانستی و قازانجەکانی سوود ببینێت.

٢) هەموو کەسیک مافی هەیە لە بەرژەوەندییە مەعنەوی و مادیی بەرهەمە زانستی و ئەدەبی یان هونەرییەکانی خۆی سود وەربگرێت.

، خالی - ٢٨

هەموو کەسیک مافی ئەوەی هەیە خوازیاری پیکهینانی نەزمو نیزامیک لە بۆواری کۆمەڵایەتی و لە ئاستی نیو دەولەتی دا بیت کە ماف و ئازادیەکانی ناو براو لەم جارنامەیە بە تەواوی دابین و بەکردەوە جی بەجی بکات.

، خالی - ٢٩

١) هەرتاکیک تەنیا لە بەرامبەر ئەو کومەلگایە ئەرکی لە ئەستو دایە کە گەشە سندنی ئازادانە و هەمەلایەنەی بو دەستەبەربکات ،

٢) هەر کەس لە بەکارهێنانی ماف وسود وەرگرتن لەو ئازادیانەی خوی کە تەنیا گوی رایەلی ئەو سنورە یاساییانەیە کە تەنیا بۆ ناسین و وەبەرچاوگرتنی ماف و ئازادییەکانی خەڵك و بۆ وەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی عادیلانەی ئەخلاقی و شیرازەی گشتی و خۆشگوزەرانیی هەمووان لە کۆمەڵگایەکی دیموکراتیکدا دیاری کراین.

٣) ئەم ماف و ئازادیانە لە هیچ بواریک دا نابی بە دژی ئامانج و بنەماکانی نەتەوە یەک گرتوکان بەکار بهێندرێن.

، خالی - ٣٠

هیچکام لەم خاڵانەی جارنامەی بەر دەست نابیت وا لیک بدریتەوە کە ببێتە مافێک بۆ دەوڵەت یان گروپ یان تاکێک هەتا بتوانێ ماف و ئازادییەکانی ئاماژەپێکراو لەم جاڕنامەیەدا پێشێل بکات یان کارێکی لەم شێوەیە ئەنجام بدات.

نوسین وە وەرگێران عومەر عینایەتی

سەرچاوە توری ئەنترنیت